

Co-funded by
the European Union

АНАЛИЗА И ПРЕПОРАКИ

Интерсекциски пристап кон бариерите за образование и вработување на жените и девојките во Струмичкиот микро-регион

Издавач:
Центар за истражување
и анализи НОВУС

Проект: „Талентирани,
Амбициозни, Активни – ТАА“

Струмица, 2026

АНАЛИЗА И ПРЕПОРАКИ

Интерсекциски пристап кон бариерите за образование и вработување на жените и девојките во Струмичкиот микро-регион

Електронско издание: Интерсекциски пристап кон бариерите за образование и вработување на жените и девојките во Струмичкиот микро-регион во рамки на проектот „Талентирани, Амбициозни, Активни - ТАА“ во рамки на проектот „Од несвесни за различностите до трансформативни локални заедници кои ја препознаваат различноста и инклузивната еднаквост“, финансиран од Европската Унија.

Издавач: Центар за истражување и анализи НОВУС – Струмица

Датум на издавање: Март, 2026

Анализата е дел од проектот „Талентирани, Амбициозни, Активни - ТАА“ е проект спроведуван од Центар за истражување и анализи НОВУС. Овој проект е субгрант добиен во рамки на проектот „Од несвесни за различностите до трансформативни локални заедници кои ја препознаваат различноста и инклузивната еднаквост“, финансиран од Европската Унија во Република С.Македонија, а имплементиран од НСРР, Полио Плус и АДИ. Содржината на документот е единствена одговорност на Центар за истражување и анализи НОВУС и не ги одразува ставовите на Европската Унија, НСРР, Полио Плус и АДИ.

СОДРЖИНА

1. ВОВЕД	4
2. МЕТОДОЛОГИЈА	5
2.1 Истражувачки пристап	6
2.2 Целна група	7
2.3 Инструменти	7
2.4 Етички аспекти	8
3. ПРОФИЛ НА ИСПИТАНИЦИТЕ	9
4. КЛУЧНИ НАОДИ – КВАНТИТАТИВНИ ПОДАТОЦИ	13
4.1 Образование	15
4.2 Вработување	16
4.3 Пристап до институции	16
4.4 Информираност	17
4.5 Перцепција за еднаквост и дискриминација	17
5. КВАЛИТАТИВНИ НАОДИ – ИНТЕРВЈУА И ФОКУС ГРУПИ ...	18
5.1 Стереотипи и искуства во образованието.....	20
5.2 Напуштање на образованието и семејни очекувања	20
5.3 Вработување, економска сигурност и неформални практики.....	20
5.4 Институции, пристапност и доверба.....	21
5.5 Позитивни практики и заштитни фактори.....	21
6. АНАЛИЗА НА ЛОКАЛНИ ДОКУМЕНТИ И БУЏЕТИ	22
7. КЛУЧНИ БАРИЕРИ	25
8. ПРЕПОРАКИ И БУЏЕТСКИ МЕРКИ	27
9. ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ	29
10. ПРИЛОЗИ	31
– Анкетен прашалник	
– Интервју водич	
– Фокус група сценарио	
11. КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА/РЕФЕРЕНЦИ	36

1. ВОВЕД

Овој извештај е резултат на сеопфатно теренско истражување спроведено во Струмичкиот микро-регион, со фокус на идентификување и анализа на бариерите со кои се соочуваат жените и девојките при пристап до образование и пазарот на труд. Истражувањето произлегува од потребата за подлабоко разбирање на структурните и општествените фактори што придонесуваат кон одржување на родовите нееднаквости и ограничување на економската и социјалната мобилност на женската популација, особено на младите жени и девојки од ранливи категории.

Во услови на социо-економски предизвици, миграција, невработеност и зголемена несигурност на пазарот на труд, жените и девојките често се наоѓаат во понеповолна положба во однос на пристапот до квалитетно образование, професионална обука и одржливо вработување. Дополнително, традиционалните родови улоги, стереотипите и културните очекувања во одредени средини влијаат врз изборот на образование и професија, како и врз нивната економска независност и учество во јавниот живот.

Истражувањето користи интерсекциски пристап, што значи дека ги зема предвид повеќекратните и меѓусебно поврзани облици на ранливост – пол, возраст, социјален статус, етничка припадност, место на живеење (урбано/рурално), како и попреченост. Овој пристап овозможува подлабока анализа на тоа како различните идентитети и животни околности се преклопуваат и создаваат специфични бариери за поединечни групи жени и девојки. На пример, младата жена од рурална средина која доаѓа од семејство со низок социјален статус може да се соочува со значително повеќе ограничувања во споредба со жена од урбана средина со повисоко образование и економска стабилност.

Фокусот на истражувањето е ставен на два клучни сегменти:

1. Пристап до образование (средно, високо и неформално образование), и
2. Пристап до пазарот на труд (вработување, практиканство, обуки, активни мерки за вработување).

Во рамките на образованието, анализирани се факторите што влијаат врз продолжување или прекинување на школувањето, достапноста на стипендии и поддршка, како и перцепцијата за институционална помош. Во делот на вработување, истражувањето ги разгледува можностите за пристап до работни места, квалитетот на работните услови, присуството на дискриминација и родови стереотипи, како и нивото на информираност за активни мерки и програми за поддршка.

Целта на овој извештај е да обезбеди аргументирани, податоци-засновани препораки за локалните власти, образовните институции, центрите за вработување и другите релевантни чинители, со цел креирање поинклузивни политики и буџетски мерки.

Посебен акцент се става на потребата од родово сензитивно буџетирање и таргетирани програми за поддршка на девојки и жени од ранливи категории.

Извештајот не претставува само статистички преглед на состојбите, туку и аналитички документ што ги поврзува квантитативните податоци со искуствата и перцепциите на самите испитанички. Преку комбинирање на различни истражувачки методи, обезбедена е поширока слика за реалните предизвици со кои тие се соочуваат во секојдневниот живот.

Очекуваниот придонес од ова истражување е двоен. Од една страна, да послужи како релевантна основа за планирање на локални стратегии и програми што ќе придонесат кон намалување на родовите нееднаквости. Од друга страна, да ја поттикне јавната дебата за потребата од системски пристап во поддршката на жените и девојките, особено во контекст на образованието, економската активност и социјалната инклузија.

Препознавањето на бариерите е првиот чекор кон нивно надминување. Само преку координирани, одржливи и финансиски поддржани мерки може да се обезбеди реална еднаквост на можности и долгорочен развој на заедницата.

2. МЕТОДОЛОГИЈА

Методолошката рамка на истражувањето е дизајнирана со цел да обезбеди релевантни, валидни и аналитички употребливи податоци за положбата на жените и девојките во однос на пристапот до образование и пазарот на труд во Струмичкиот микро-регион. Истражувањето комбинира квантитативни и квалитативни методи со интерсекциски пристап, овозможувајќи мерење на појавите, но и подлабоко разбирање на искуствата, ставовите и потребите на целните групи.

Методолошкиот пристап е поставен така што ги интегрира статистичките индикатори со наративните искуства на испитаничките, со цел да се добие сеопфатна слика за структурните и општествените фактори што влијаат врз нивниот социо-економски статус. Преку ваквиот пристап се надминува ограничувањето на еднодимензионалните анализи и се овозможува согледување на комплексната природа на нееднаквостите.

Интерсекцискиот пристап претставува клучна аналитичка рамка на истражувањето. Тој подразбира дека родот не се разгледува изолирано, туку во пресек со други фактори како возраст, место на живеење (урбано/рурално), социјален статус, етничка припадност и попреченост. На овој начин се идентификуваат специфични форми на исклучување кои произлегуваат од преклопувањето на повеќе ранливости. На пример, младите жени од рурални средини или од социјално загрозувани семејства можат да се соочуваат со значително поголеми бариери во споредба со останатите групи.

Истражувањето се спроведе во повеќе фази:

1. Подготовка и финализирање на истражувачките инструменти;
2. Теренско прибирање на квантитативни и квалитативни податоци;
3. Обработка и анализа на податоците;
4. Интерпретација на резултатите и подготовка на препораки.

Ваквата фазна структура обезбедува систематичност, транспарентност и методолошка доследност во процесот на истражување.

Квантитативниот дел овозможи мерење на клучни индикатори како што се: степен на пристап до образование, стапка на невработеност, ниво на информираност за локални програми, перцепција за еднаквост и искуство со дискриминација. Податоците беа анализирани преку дескриптивна статистика и споредбени анализи по категории, со цел идентификација на разлики меѓу различни подгрупи.

Квалитативниот дел обезбеди подлабинска анализа на искуствата на испитаничките, особено во однос на неформалните бариери, културните норми, институционалните практики и личните стратегии за надминување на предизвиците. Преку тематска анализа беа идентификувани повторувачки обрасци и клучни проблематични точки.

Дополнително, методологијата предвидува почитување на етичките стандарди и обезбедување доверливост на податоците, со оглед на чувствителноста на темите што се истражуваат. Учесничките беа информирани за целта на истражувањето, а нивното учество беше доброволно и анонимно.

Со ваквата методолошка поставеност, истражувањето обезбедува цврста аналитичка основа за формулирање аргументирани препораки и буџетски мерки насочени кон унапредување на родовата еднаквост и социјалната инклузија во Струмичкиот микро-регион.

2.1 Истражувачки пристап

Истражувањето користи комбиниран (мешан) методолошки пристап кој вклучува:

- **Квантитативно истражување** (структуриран анкетен прашалник)
- **Квалитативно истражување** (полуструктурирани интервјуа и фокус групи)

Квантитативниот дел овозможува статистичко мерење на распространетоста на одредени појави – ниво на пристап до образование, невработеност, информираност, перцепција за дискриминација и слично. Преку дескриптивна статистика и споредбени анализи по категории (пол, возраст, социјален статус), се добива јасна слика за структурните нееднаквости.

Квалитативниот дел овозможува подлабинско разбирање на личните искуства, конкретните бариери и перцепциите на испитаничките. Овој пристап придонесува кон идентификација на обрасци кои не можат целосно да се детектираат преку анкетни податоци.

Комбинирањето на двата пристапа овозможува:

- Валидација на податоците (triangulation)
- Подлабока интерпретација на квантитативните резултати
- Формулирање на реални и применливи препораки

2.2 Целна група

Истражувањето ги опфаќа следните категории во Југоисточниот регион, со посебен фокус на жените и девојките:

- Млади лица (15–29 години)
- Жени
- Лица од социјално загрозени семејства
- Невработени лица
- Лица со попреченост
- Припадници на етнички заедници (каде е применливо)

Изборот на испитаници е намерен и комбиниран, со цел да се обезбеди застапеност на ранливите групи. Регрутацијата се реализираше преку:

- соработка со локални граѓански организации,
- образовни институции,
- центри за вработување,
- директен теренски пристап во урбани и рурални средини.

Примерокот опфати:

- минимум 200 анкетни испитаници,
- 2–5 индивидуални интервјуа,
- 2 фокус групи со по 6–8 учесници.

Овој примерок овозможува релевантна аналитичка основа за проценка на состојбите и идентификација на клучните бариери.

2.3 Инструменти

1. Анкетен прашалник

Анкетата беше структурирана во неколку тематски целини:

1. Социо-демографски податоци
2. Образование
3. Вработување
4. Пристап до институции
5. Информираност и учество
6. Перцепција за еднаквост и дискриминација

Прашањата беа комбинација од:

- затворени прашања,
- повеќекратен избор,
- Ликерт-скали (1–5),
- едно отворено прашање.

Анкетата беше спроведена онлајн (Google Form) и лице-в-лице, во зависност од пристапноста на испитаниците. Сите прашања беа задолжителни (освен отвореното), со цел да се избегнат непотполни одговори.

2. Полуструктурирани интервјуа

Интервју-водичот опфати теми поврзани со:

- лични образовни искуства,
- бариери при вработување,
- однос со институциите,
- искуства со дискриминација,
- предлози за подобрување на локалните политики.

Овој инструмент овозможи флексибилност и подлабока дискусија, додека сепак се задржа јасна тематска структура.

3. Фокус групи

Фокус групите се користеа за:

- колективна дискусија на заедничките проблеми,
- споредба на искуствата,
- потврда и дополнување на анкетните резултати.

Дискусиите беа модерирани според претходно подготвено сценарио и траеја приближно 90 минути.

2.4 Етички аспекти

Истражувањето беше спроведено во согласност со етичките стандарди за работа со ранливи групи.

Беа применети следните принципи:

- **Информирана согласност** – секој испитаник беше информиран за целта на истражувањето и начинот на користење на податоците.
- **Доброволно учество** – учеството беше целосно доброволно, без притисок или надомест.
- **Анонимност** – не се собираа лични идентификациски податоци.
- **Доверливост** – податоците се користат исклучиво за истражувачки цели.
- **Заштита на лични податоци** – обработката се врши согласно важечките прописи.
- **Недискриминаторски пристап** – сите испитаници беа третирани со почит и еднаков пристап.

Дополнително, податоците беа складирани на безбедни дигитални платформи со ограничен пристап, а резултатите се презентираат исклучиво во агрегирана форма.

3. ПРОФИЛ НА ИСПИТАНИЦИТЕ

Ова поглавје дава детален преглед на социо-демографските карактеристики на испитаниците вклучени во истражувањето. **Анализата се базира на податоци од вкупно 206 испитаници, што претставува релевантна основа за согледување на состојбите во Струмичкиот микро-регион.**

Со оглед на целта на истражувањето – идентификување на бариерите со кои се соочуваат жените и девојките при пристап до образование и пазарот на труд – структурата на примерокот овозможува релевантна и аналитички употреблива слика за различните подгрупи во рамките на младата популација. Вклучувањето на испитаници со различна возраст, образовно ниво, статус на вработување и социјална положба придонесува кон подлабоко разбирање на структурните нееднакости и факторите што влијаат врз нивната социјална и економска позиција.

Примерокот доминантно го сочинуваат млади лица, особено во возрасната категорија од 25 до 29 години, што укажува дека истражувањето успешно ја опфатило групата која се наоѓа во клучна транзициска фаза – од образование кон активно учество на пазарот

на труд. Овој период е особено чувствителен во однос на можностите за професионален развој, економска независност и долгорочна социјална интеграција.

Во однос на родовата структура, мнозинството од испитаниците се жени, што е во согласност со фокусот на истражувањето. Ова овозможува појасна анализа на родовите разлики во пристапот до можности, како и идентификација на специфични предизвици со кои се соочуваат жените во локалниот контекст. Истовремено, присуството на машки испитаници овозможува споредбена перспектива и подобро согледување на потенцијалните разлики во искуствата и перцепциите.

Образовната структура на испитаниците покажува релативно висок степен на завршено средно и високо образование. Ова е значајно бидејќи укажува дека бариерите при вработување и професионален напредок не се исклучиво поврзани со ниско образование, туку и со пошироки структурни фактори како ограничени локални можности, стереотипи, недоволна институционална поддршка или недоволна информираност за постојните програми.

Во однос на моменталниот статус, примерокот опфаќа вработени лица, невработени, ученици/студенти и економски неактивни лица. Ваквата разновидност овозможува анализа на различни позиции во однос на пазарот на труд – од активна вклученост, преку транзиција од образование кон вработување, до состојба на невработеност или економска неактивност. Оваа димензија е особено важна за проценка на реалните бариери и потреби на различни категории млади жени и девојки.

Дополнително, дел од испитаниците се идентификуваат како припадници на ранливи групи, вклучително лица со попреченост, социјално загрозени лица и припадници на етнички заедници. Иако процентуално овие категории се помалку застапени, нивното присуство овозможува примена на интерсекцискиот пристап и анализа на преклопувањето на повеќе облици на ранливост.

Севкупно, профилот на испитаниците укажува дека истражувањето опфатило релевантна и разновидна група на млади лица, со доминантна застапеност на жени во период на образовна и професионална транзиција. Ова обезбедува солидна основа за понатамошната анализа на клучните наоди и формулирање на аргументирани препораки насочени кон унапредување на инклузивните политики во Струмичкиот микро-регион.

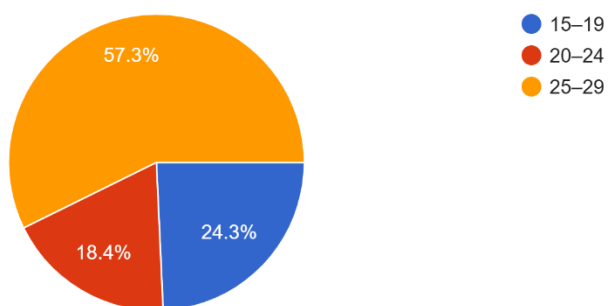
Возраст

Во однос на возрастната структура, најголем дел од испитаниците припаѓаат на возрастната група **25–29 години**, односно 118 лица (57,3%). Возрастната група **15–19 години** ја сочинуваат 50 испитаници (24,3%), додека **20–24 години** опфаќа 38 испитаници (18,4%).

Овие податоци укажуваат дека истражувањето успешно ја опфатило младата популација, со доминантна застапеност на млади лица во период на транзиција од образование кон пазарот на труд – што е особено релевантно за анализата на бариерите при вработување.

1. Возраст:

206 responses

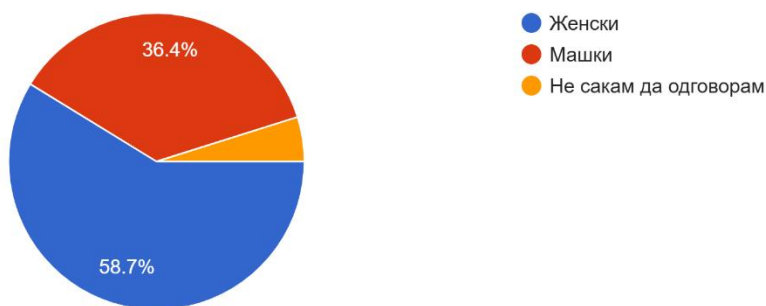
Пол

Во однос на родовата структура, од вкупно 206 испитаници, **121 лице (58,7%) се изјасниле како жени**, 75 лица (36,4%) како мажи, додека 10 испитаници (4,9%) не сакале да одговорат на ова прашање.

Доминантната застапеност на жените во примерокот е во согласност со фокусот на истражувањето, кое има примарна цел да ги анализира бариерите со кои се соочуваат жените и девојките во пристапот до образование и вработување.

2. Пол:

206 responses

Образовна структура

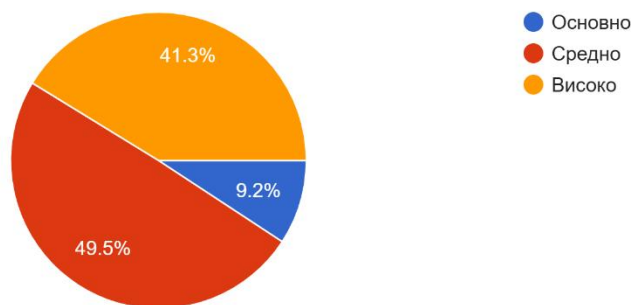
Во однос на највисоко завршено образование:

- 102 испитаници (49,5%) имаат завршено **средно образование**,
- 85 лица (41,3%) имаат **високо образование**,
- 19 испитаници (9,2%) имаат завршено **основно образование**.

Податоците покажуваат релативно висок степен на образовна структура кај примерокот, со значителен процент лица со средно и високо образование. Ова овозможува пообјективна проценка на бариерите што не се исклучиво поврзани со ниско образование, туку и со структурни фактори на пазарот на труд.

3. Највисоко завршено образование:

206 responses

Моментален статус

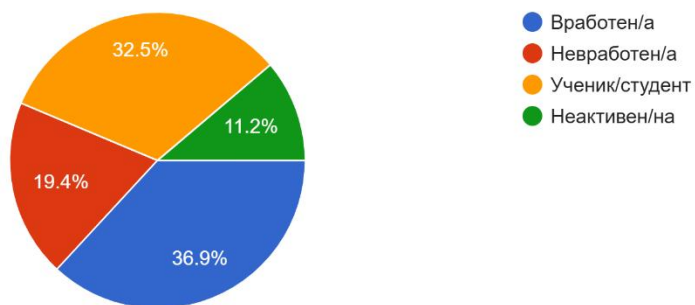
Во однос на тековниот статус на испитаниците:

- 76 лица (36,9%) се **вработени**,
- 67 лица (32,5%) се **ученици или студенти**,
- 40 испитаници (19,4%) се **невработени**,
- 23 лица (11,2%) се **економски неактивни**.

Оваа распределба покажува дека значителен дел од испитаниците се наоѓаат во образовен процес, што дополнително ја објаснува структурата на одговорите поврзани со невработеноста. Истовремено, речиси една петтина од примерокот се невработени, што претставува релевантна категорија за анализа на бариерите при пристап до пазарот на труд.

4. Ваш моментален статус:

206 responses

Припадност на ранливи групи

На прашањето за припадност на одредени општествени групи (со можност за повеќе одговори):

- 142 испитаници (68,9%) се изјасниле како **млади лица**,
- 7 лица (3,4%) се **лица со попреченост**,
- 5 испитаници (2,4%) се **социјално загрозуени лица**,
- 3 лица (1,5%) се **припадници на етничка група**,
- 49 испитаници (23,8%) избрале категорија „друго“.

Иако процентот на формално декларирани социјално загрозуени лица и лица со попреченост е релативно низок, присуството на различни категории овозможува примена на интерсекциски пристап во анализата. Дополнително, големиот дел на испитаници се изјасниле како млади лица.

5. Дали припаѓате на некоја од следните групи? (може повеќе одговори)

206 responses

Општа проценка на примерокот

Анализата на социо-демографските карактеристики покажува дека истражувањето успешно ја опфатило целната популација – пред сè млади жени во период на образовна и професионална транзиција.

Комбинацијата од различни возрасни категории, образовни нивоа и статуси овозможува подлабинска анализа на структурните бариери и разлики меѓу групите. Ваквиот профил на испитаници обезбедува солидна основа за интерпретација на наодите и формулирање на релевантни препораки за локалните политики во Струмичкиот микро-регион.

4. КЛУЧНИ НАОДИ – КВАНТИТАТИВНИ ПОДАТОЦИ

Ова поглавје ги презентира клучните наоди од квантитативната анализа, добиени преку анкетното истражување спроведено во рамки на проектот „Талентирани, Амбициозни, Активни – ТАА“. Податоците се надополнети и интерпретирани во светло на сознанијата добиени од фокус групите, што овозможува поцеловито и аналитички продлабочено разбирање на состојбата во однос на образованието, вработувањето, пристапот до институции и перцепцијата за еднаквост кај жените и девојките во Струмичкиот микро-регион.

Квантитативната анализа се базира на систематски обработени одговори од анкетирани испитаници и овозможува мерење на обемот, зачестеноста и интензитетот на одредени појави. За разлика од квалитативните согледувања, кои ги прикажуваат искуствата низ лични приказни и перцепции, квантитативните податоци овозможуваат идентификација на трендови, споредба помеѓу различни категории (возраст, ниво на образование, статус на вработеност, место на живеење) и утврдување на пошироки структурни обрасци.

Резултатите упатуваат дека, и покрај постоењето на законска рамка која формално гарантира еднакви можности, во пракса жените и девојките се соочуваат со низа структурни, економски и културни бариери. Овие бариери не се поединечни и изолирани, туку често се меѓусебно поврзани и се надополнуваат. На пример, понискиот социо-економски статус може да влијае врз прекинување на образованието, што понатаму го ограничува пристапот до квалитетно вработување, а тоа пак ја зголемува економската зависност и ја намалува можноста за активно учество во општествените процеси.

Квантитативните резултати покажуваат дека родот останува значаен фактор кој влијае врз пристапот до ресурси, можности и поддршка. Во повеќе сегменти – од избор на

образовна насока, преку пристап до информации, до вработување – се забележуваат разлики во перцепциите и искуствата на жените, особено кога тие се во пресек со други ранливи категории како што се младата возраст, невработеноста, животот во рурална средина или пониското образование.

Дополнително, податоците укажуваат дека постои јаз помеѓу формалните политики и нивната реална имплементација на терен. Иако институционалните механизми за поддршка постојат, нивната достапност, видливост и ефективност се ограничени. Голем дел од испитаничките изразуваат несигурност во однос на тоа кои права им следуваат, како да пристапат до одредена услуга или дали постоечките програми навистина можат да им помогнат.

Особено значајно е што квантитативните податоци ја потврдуваат перцепцијата за присутност на родови стереотипи и нееднаков третман, што претставува индикатор дека прашањето на родова еднаквост не е само правно, туку и длабоко општествено и културно прашање. Перцепцијата за дискриминација, дури и кога не е секогаш формално пријавена, влијае врз самодовербата, аспирациите и подготвеноста на жените да се вклучат во одредени образовни или професионални области.

Во целина, квантитативните наоди ја отсликуваат комплексноста на положбата на жените и девојките во Струмичкиот микро-регион. Тие не укажуваат само на индивидуални предизвици, туку на системски прашања кои бараат координиран, долгорочен и родово чувствителен пристап. Анализата што следува во наредните потпоглавја подетално ги разгледува клучните области – образование, вработување, институционален пристап, информираност и перцепција за еднаквост – со цел да се обезбеди цврста основа за формулирање на релевантни заклучоци и препораки.

4.1 Образование

Податоците од анкетата покажуваат дека значителен дел од испитаничките се соочиле со финансиски потешкотии во текот на образованието. Трошоците поврзани со школарини, превоз, наставни материјали и дополнителни активности претставуваат реална бариера, особено за девојки од семејства со понизок социо-економски статус. Ова е во согласност со наодите од фокус групата, каде што економските причини беа посочени како една од главните причини за прекин или отежнато продолжување на образованието.

Дополнително, дел од испитаничките наведуваат недостиг од институционална поддршка и кариерно насочување. Иако формално постојат механизми за советување и поддршка, во пракса тие не се доволно видливи, достапни или прилагодени на реалните потреби на девојките. Недостасува системско менторство, особено во јавниот образовен систем.

Квантитативните податоци укажуваат и на присутност на родово базирана дискриминација во образовниот процес. Дел од испитаничките пријавуваат дека се соочиле со потценување, стереотипни очекувања или директни коментари поврзани со нивниот пол, особено во техничките и природните науки. Овие податоци кореспондираат со сведоштвата од фокус групата, каде што учесничките посочија на искуства со сексистички ставови и пораки кои негативно влијаеле врз нивната самодоверба и избор на професија.

Исто така, резултатите покажуваат дека девојките почесто го напуштаат образовниот процес поради семејни обврски, рано формирање семејство или традиционални очекувања. Иако постојат позитивни примери на девојки кои успеале да продолжат со образованието и покрај брак или мајчинство, ваквите случаи не се резултат на системска поддршка, туку најчесто на индивидуална мотивација и семејна поддршка

4.2 Вработување

Во делот на вработувањето, квантитативните податоци укажуваат на релативно високо ниво на невработеност кај младите жени, особено кај оние без претходно работно искуство. Дури и кај високообразованите испитанички, преминот од образование кон стабилно вработување е често продолжен и неизвесен.

Како главни бариери за вработување се издвојуваат:

- Недостаток на реални и достапни можности за вработување во локалната средина;
- Недоволна практична обука и поврзаност помеѓу образованието и пазарот на труд;
- Вработување преку неформални канали и лични контакти;
- Стереотипи за „женски“ и „машки“ професии.

Значителен број испитанички сметаат дека најквалитетните работни позиции не се достапни преку јавни огласи, туку преку лични познанства. Ова ја намалува довербата во транспарентноста на процесот и ги обесхрабрува младите жени активно да аплицираат.

Дополнително, постои перцепција дека одредени професии и понатаму се сметаат за „несоодветни“ за жени, што влијае врз изборот на кариерна насока. Овој наод директно се поврзува со дискусиите од фокус групата, каде што учесничките зборуваа за притисокот и зачуденоста со која се соочувале кога избирале струки што традиционално се перципираат како „машки“.

Иако дел од испитаничките имаат позитивни искуства со јавни обуки и програми за вработување, доминира ставот дека ваквите мерки не се доволно поврзани со

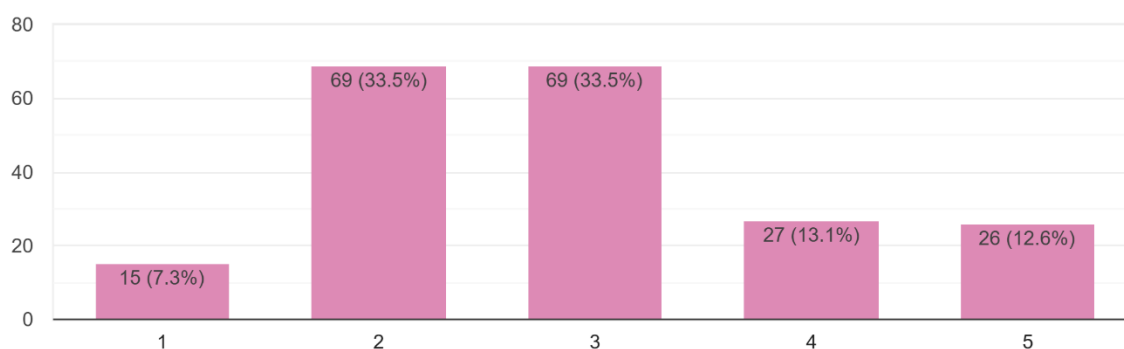
реалните потреби на пазарот на труд и не гарантираат долгорочна економска сигурност.

4.3 Пристап до институции

Квантитативните резултати покажуваат дека дел од институциите се оценети како тешко пристапни и недоволно ефикасни. Испитаничките често наведуваат дека административните процедури се сложени, долготрајни и нејасни, што создава чувство на несигурност и обесхрабреност.

12. Колку ви се пристапни локалните институции?

206 responses

Значителен процент од анкетираниите изјавуваат дека не се сигурни каде точно да се обратат за одреден вид поддршка. Недостатокот на јасни, едноставни и разбирливи информации претставува сериозна бариера, особено за жени со пониско образование или ограничени дигитални вештини.

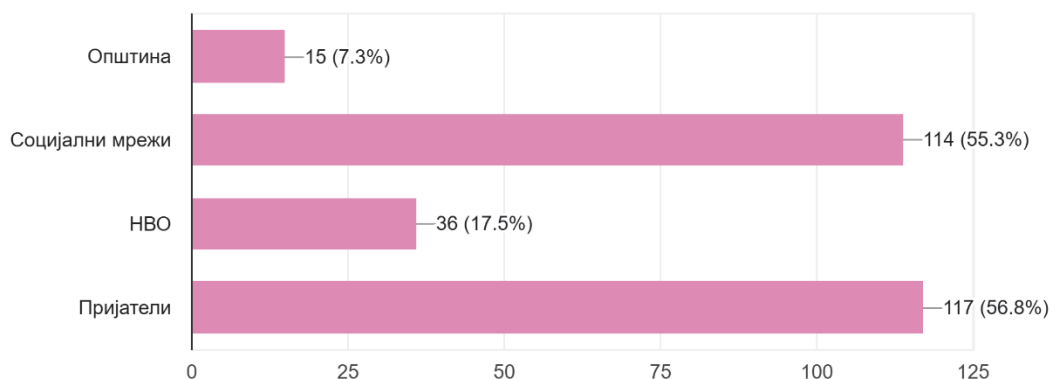
Податоците потврдуваат и ниско ниво на доверба во институциите задолжени за вработување и социјална поддршка. Оваа недоверба е дополнително засилена од перцепцијата дека институциите се пасивни и очекуваат граѓанките самите да се снајдат во системот, наместо да преземаат проактивна улога во информирањето и поддршката.

4.4 Информираност

Еден од најзначајните наоди се однесува на ниското ниво на информираност за локални програми, мерки и можности за поддршка. Голем дел од испитаничките не се запознаени со постоечките програми за обука, субвенционирано вработување или поддршка за самовработување.

15. Од каде најчесто се информирате?

206 responses

Како главни извори на информации се наведуваат социјалните мрежи, пријателите и личните контакти, додека официјалните канали на институциите и локалната самоуправа се значително помалку користени. Ова укажува на недоволна видливост и ефикасност на формалните комуникациски механизми.

Податоците сугерираат дека постои јаз помеѓу постоењето на мерки и нивната реална искористеност, што директно е поврзано со недостигот од навремено, јасно и таргетирано информирање.

4.5 Перцепција за еднаквост и дискриминација

Квантитативната анализа покажува дека значителен број испитанички сметаат дека не постои целосно еднаков третман во образованието и на пазарот на труд. Дискриминацијата најчесто се поврзува со полот, социо-економскиот статус и возраста.

Особено загрижува фактот што дел од испитаничките ја перципираат дискриминацијата како „нормализирана“ појава – нешто што се очекува и ретко се пријавува. Ова укажува на потреба од поактивни механизми за препознавање, пријавување и санкционирање на родово базирана дискриминација.

Воедно, податоците покажуваат дека искуствата со нееднаков третман имаат директно влијание врз самодовербата, мотивацијата и кариерните аспирации на жените. Ова дополнително ја нагласува потребата од системски интервенции насочени кон адресирање на родовите стереотипи уште од рана возраст.

Сумирање на клучните квантитативни наоди

Квантитативните податоци, во комбинација со квалитативните согледувања од фокус групата, јасно укажуваат дека:

- Финансиските бариери и семејните притисоци и понатаму го ограничуваат пристапот до образование;
- Родовиот стереотип и сексизмот влијаат врз изборот на професија и самовербата на девојките;
- Пазарот на труд е перципиран како ограничен и делумно нетранспарентен;
- Институциите не се доволно проактивни во информирањето и поддршката;
- Довербата во институциите е ниска, што ја намалува искористеноста на постоечките мерки;
- Перцепцијата за нееднаквост и дискриминација е широко распространета.

Овие наоди претставуваат цврста основа за формулирање на препораки насочени кон зајакнување на образовните и економските можности на жените и девојките, како и кон подобрување на институционалната поддршка и родовата еднаквост во Струмичкиот микро-регион.

5. КВАЛИТАТИВНИ НАОДИ – ИНТЕРВЈУА И ФОКУС ГРУПИ

Ова поглавје ги презентира клучните сознанија добиени преку квалитативните методи на истражување – фокус групи и полуструктурирани интервјуа, реализирани во рамки на проектот „Талентирани, Амбициозни, Активни – ТАА“. Квалитативниот пристап овозможи продлабочено разбирање на личните искуства, ставови и перцепции на жените и девојките, како и на институционалните претставници, во однос на пристапот до образование, пазарот на труд и јавните сервиси.

За разлика од квантитативните податоци, кои ја прикажуваат распространетоста на одредени појави, квалитативните наоди ја отсликуваат „реалноста однатре“ – преку конкретни ситуации, емоции, дилеми и искуства што го обликуваат секојдневниот живот на жените. Тие овозможуваат да се идентификуваат системски бариери кои не секогаш се видливи преку статистика, но имаат силно влијание врз животните избори, самовербата и долгорочните можности за личен и професионален развој.

Квалитативниот процес се одвиваше во отворена и доверлива атмосфера, што им овозможи на учесничките слободно да ги споделат своите искуства, вклучително и оние поврзани со дискриминација, семејни притисоци, економска несигурност и институционални предизвици. Динамиката на фокус групите овозможи споредба на различни перспективи – урбани и рурални, помлади и повозрасни, вработени и невработени – што придонесе за покомплексна и пореална слика за состојбата на терен.

Преку интервјуата и групните дискусии се потврди дека родовите улоги и општествените очекувања и понатаму силно влијаат врз образовните и професионалните избори на девојките. Многу од нив опишаа ситуации во кои се чувствуваа потценето или обесхрабено, особено кога изразуваа интерес за области што традиционално се перципираат како „машки“. Овие искуства често започнуваат уште во образовниот процес и се пренесуваат во фазата на вработување, каде што се надополнуваат со економски и институционални бариери.

Квалитативните наоди покажаа дека семејството има двојна улога – може да биде и ограничувачки фактор, преку традиционални очекувања и притисоци, но и силен заштитен механизам кога обезбедува поддршка и охрабрување. Во случаи кога девојките добиваат јасна семејна поддршка за продолжување на образованието и професионален развој, тие покажуваат поголема отпорност кон стереотипите и поголема самоувереност во донесувањето одлуки.

Во однос на институциите, учесничките често изразуваа чувство на дистанца и недоверба. Иако формално постојат програми и мерки за поддршка, тие се доживуваат како тешко достапни, недоволно транспарентни или слабо комуницирани. Овој впечаток создава перцепција дека системот не е доволно насочен кон реалните потреби на жените, особено на оние од ранливи категории.

Особено значајно е што квалитативниот пристап овозможи да се согледаат и психолошките и емоционалните аспекти на овие искуства – чувство на несигурност, страв од неуспех, прилагодување кон очекувањата на средината, но и желба за независност, развој и економска стабилност. Овие елементи не можат лесно да се измери со бројки, но имаат суштинско влијание врз одлуките што жените ги носат во текот на својот живот.

Сумирано, квалитативните наоди ја надополнуваат квантитативната анализа со длабочина и контекст. Тие покажуваат дека прашањето за еднаков пристап до образование и пазар на труд не е само прашање на формални политики, туку на културни норми, институционални практики и секојдневни искуства. Преку гласот на самите жени, ова поглавје обезбедува суштинска основа за формулирање на интервенции кои ќе бидат реално прилагодени на нивните потреби и ќе придонесат кон долгорочна и одржлива промена.

5.1 Стереотипи и искуства во образованието

Една од најизразените теми што произлезе од фокус групата е присуството на родови стереотипи и сексизам во образовниот процес. Иако формално образовниот систем нуди еднакви можности, учесничките споделија искуства со потценување и различни очекувања врз основа на пол.

Особено во техничките и природните науки, девојките се соочуваат со пораки дека одредени предмети или професии „не се за жени“. Дел од учесничките посочија дека уште на факултет добивале директни или индиректни коментари дека како девојки потешко ќе ги положат одредени предмети. Овие искуства создаваат чувство на несигурност и влијаат врз нивната самодоверба.

Во средното образование, натпреварувачките и академските успеси на девојчињата понекогаш биле дочекувани со изненадување или скепса, што дополнително ја потврдува вкоренетоста на стереотипите. Според учесничките, ваквата атмосфера не само што ја намалува мотивацијата, туку и ги насочува девојките кон „побезбедни“ и општествено прифатени избори.

5.2 Напуштање на образованието и семејни очекувања

Квалитативните наоди потврдуваат дека семејните и традиционалните очекувања и понатаму имаат значајно влијание врз образовниот континуитет на девојките. Раното формирање семејство, економската нестабилност и културните норми често се причини за прекин или ограничување на образованието.

Иако беа посочени и позитивни примери на девојки кои продолжиле со школување и по стапување во брак, учесничките нагласија дека ваквите случаи најчесто зависат од индивидуалната поддршка од семејството, а не од системски решенија. Недостасува институционален механизам што ќе обезбеди флексибилност и поддршка за младите жени кои истовремено се соочуваат со семејни обврски.

Истовремено, дел од учесничките потенцираа дека не секоја млада личност мора да следи академски пат, но изборот треба да биде информиран и личен, а не резултат на притисок или ограничувачки општествени улоги.

5.3 Вработување, економска сигурност и неформални практики

Во делот на вработувањето, учесничките укажаа дека економската активност на жените се зголемува, но пристапот до квалитетни и стабилни работни позиции останува ограничен. Како клучен предизвик беше истакнато вработувањето преку неформални канали и лични контакти.

Постои перцепција дека „подобрите“ работни позиции ретко се достапни преку транспарентни огласи, што создава чувство на неправичност и недоверба во системот. Дел од учесничките посочија дека огласите објавени преку надлежните институции не ја отсликуваат реалната побарувачка на пазарот на труд.

Иако има достапни обуки и програми за доедукација, довербата во нивната ефективност е ниска. Според учесничките, проблемот не е само во постоењето на мерки, туку во нивната практична примена и поврзаност со реалните можности за вработување.

5.4 Институции, пристапност и доверба

Квалитативните наоди откриваат ниско ниво на доверба во институциите. Центрите за социјална работа, службите за вработување и локалната самоуправа често се перципираат како тешко достапни, со сложени и недоволно јасни процедури.

Учесничките нагласија дека информациите за правата и можностите не се комуницираат проактивно. Наместо тоа, од жените се очекува самостојно да ги бараат и разбираат сложените административни процедури. Овој пристап особено негативно влијае врз жените од рурални средини, со пониско образование или ограничени дигитални вештини.

Информациите најчесто се добиваат неформално – преку познаници, пријатели или лични контакти – наместо преку официјални и транспарентни канали. Ова дополнително ја продлабочува нееднаквоста, бидејќи пристапот до информации станува зависен од социјалната мрежа на поединецот.

5.5 Позитивни практики и заштитни фактори

И покрај бројните предизвици, квалитативната анализа идентификува и позитивни примери. Како особено значајни беа посочени практиките на менторство и индивидуализирана поддршка во одредени образовни институции, каде што учениците добиваат рано кариерно насочување и охрабрување.

Семејната поддршка беше препознаена како еден од најсилните заштитни фактори. Девојките кои имаат охрабрување од родителите полесно ги надминуваат стереотипите и структурните бариери и донесуваат посамостојни одлуки за својата иднина.

Дополнително, активностите поврзани со финансиска писменост и рана едукација за функционирањето на институциите беа посочени како позитивна насока што може да ја зголеми самодовербата и информирањето на младите жени.

Сумирање на квалитативните наоди

Квалитативните податоци ја потврдуваат комплексноста на предизвиците со кои се соочуваат жените и девојките. Родово базираните стереотипи, економските ограничувања, недоволната институционална поддршка и ниската доверба во системот се меѓусебно поврзани фактори кои влијаат врз образовните и професионалните избори.

Истовремено, фокус групите и интервјуата јасно покажуваат дека постои потенцијал за промена – преку системско менторство, подобра информираност, проактивна институционална комуникација и зајакнување на семејната и заедничката поддршка. Гласот на учесничките претставува клучен ресурс за креирање политики и мерки кои ќе бидат реално прилагодени на нивните потреби и искуства.

6. АНАЛИЗА НА ЛОКАЛНИ ДОКУМЕНТИ И БУЏЕТИ

Анализата на локалните стратегии и буџети на Општина Струмица има за цел да утврди во која мера родовата еднаквост и економското зајакнување на жените се системски интегрирани во локалните политики, како и дали постои континуитет и одржливост на преземените мерки. Со оглед дека анализата се спроведува во 2026 година, посебен фокус е ставен на временската рамка на стратешките документи и нивната актуелност.

6.1 Стратешка рамка – континуитет и дисконтинуитет

Општина Струмица во изминатиот период има донесено неколку значајни документи поврзани со родовата еднаквост и економското учество на жените:

- **Стратегија за унапредување на родовата еднаквост во Општина Струмица (2017–2020)**
- **Стратегија за женско претприемништво на Општина Струмица со Акциски план (2019–2024)**
- **Интегриран локален развоен план на Општина Струмица за периодот 2024–2027 година**

Анализата покажува дека во периодот 2017–2024 година постоел релативно јасен стратешки фокус на прашањата поврзани со родовата еднаквост и женското претприемништво. Донесувањето на посебна стратегија за родова еднаквост (2017–

2020) укажува на институционално препознавање на потребата од системски пристап во надминување на родовите нееднаквости. Сепак, по истекот на овој документ во 2020 година, не е евидентирана нова посебна стратегија за родова еднаквост што би го покрила периодот 2021–2026, што укажува на одреден дисконтинуитет во стратешкото планирање.

Од друга страна, Стратегијата за женско претприемништво (2019–2024) со Акциски план претставува пофокусиран документ, насочен кон економско зајакнување на жените преку поддршка на бизнис иницијативи, обуки, менторство и подобрување на пристапот до финансии. Фактот дека овој документ завршил во 2024 година, а во 2026 година не е донесена нова стратегија или ревидиран акциски план, отвора прашање за одржливоста на мерките и долгорочната посветеност на општината кон оваа тема.

6.2 Интеграција на родовата перспектива во Интегрираниот локален развоен план (2024–2027)

Интегрираниот локален развоен план (ИЛРП) 2024–2027 претставува клучен стратешки документ кој ги дефинира приоритетите за економски, социјален и инфраструктурен развој на општината. Анализата покажува дека прашањата поврзани со родовата еднаквост и инклузивниот развој се делумно интегрирани, најчесто во рамки на пошироки цели како што се:

- зголемување на вработеноста,
- поддршка на претприемништвото,
- подобрување на социјалните услуги и квалитетот на живот.

Сепак, родовата перспектива во ИЛРП е повеќе имплицитна отколку експлицитна. Недостигаат јасно дефинирани родово-сензитивни индикатори, мерливи цели насочени кон намалување на родовите јазови и конкретни механизми за следење на ефектите врз жените и девојките како посебна целна група. Ова укажува дека иако постои формално препознавање на инклузивноста, родовата еднаквост не е систематски вградена како хоризонтален приоритет.

6.3 Буџетска анализа – родово одговорно буџетирање

Во однос на буџетските документи, анализата покажува дека не постои јасно воспоставен систем на родово одговорно буџетирање. Буџетските ставки најчесто не се структурирани на начин што овозможува директно следење на средствата наменети за мерки поврзани со родова еднаквост или економско зајакнување на жените.

Средствата за поддршка на претприемништво, обуки или социјални програми се прикажани како општи развојни или социјални трошоци, без разграничување по пол или без индикатори кои би овозможиле проценка на реалниот опфат и влијание врз жените. Ова отежнува проценка на ефективноста и транспарентноста на вложувањата во оваа област.

Дополнително, не се евидентираат редовни извештаи за имплементација на претходните стратегии, ниту систематска евалуација на постигнатите резултати. Отсуството на вакви механизми создава јаз помеѓу стратешкото планирање и практичната реализација.

6.4 Клучни согледувања

1. **Постои иницијален стратешки ангажман (2017–2024)** во областа на родовата еднаквост и женското претприемништво.
2. **Во 2026 година е забележлив временски јаз**, односно нема нова посебна стратегија за родова еднаквост ниту продолжување на стратегијата за женско претприемништво по 2024 година.
3. **Интегрираниот локален развоен план 2024–2027 ги опфаќа темите индиректно**, но без доволно јасна родова анализа и конкретни индикатори.
4. **Недостасува систематско родово одговорно буџетирање**, што го ограничува следењето на ефектите од јавните инвестиции врз жените и девојките.

6.5 Заклучок

Анализата укажува дека Општина Струмица во изминатиот период покажала институционална подготвеност да ги адресира прашањата поврзани со родовата еднаквост и женското претприемништво преку донесување на посебни стратешки документи. Сепак, во 2026 година е потребно ревидирање и ажурирање на овие политики со цел да се обезбеди континуитет, мерливост и одржливост.

За понатамошен напредок, се препорачува:

- изработка на нова Стратегија за родова еднаквост (2026–2030),
- ревизија или продолжување на Стратегијата за женско претприемништво,
- воведување на родово одговорно буџетирање,
- воспоставување механизми за редовно следење и јавно известување за резултатите.

На овој начин, локалните политики би можеле поефикасно да одговорат на реалните потреби на жените и девојките и да придонесат кон подолгорочен и инклузивен локален развој.

7. КЛУЧНИ БАРИЕРИ

Врз основа на квантитативните и квалитативните наоди, како и анализата на локалните документи и политики, идентификувани се неколку структурни и општествени бариери кои директно влијаат врз образовниот, економскиот и општествениот напредок на жените и девојките во Општина Струмица. Овие бариери се меѓусебно поврзани и често се надополнуваат, создавајќи циклус на ограничени можности и намалена социјална мобилност.

1. Финансиска сиромаштија

Финансиската несигурност претставува една од најизразените бариери. Недостатокот на стабилни приходи во домаќинството влијае врз можноста за продолжување на образованието, посетување дополнителни обуки, започнување сопствен бизнис или активно учество во јавниот живот.

Квалитативните податоци покажуваат дека во семејства со ограничени ресурси, приоритет често имаат основните потреби, додека инвестицијата во личен развој на девојките се одложува или целосно се занемарува. Дополнително, економската зависност од семејството или партнерот ја намалува автономијата на жените при донесување одлуки поврзани со вработување, преселување или професионално усовршување.

Финансиската сиромаштија исто така ја зголемува ранливоста кон прифаќање несигурни и нископлатени работни места, без можности за напредување и без социјална заштита.

2. Стереотипи

Стереотипи остануваат длабоко вкоренети во локалната средина и значајно влијаат врз изборот на образование, професија и животен пат. Девојките често се насочуваат кон „традиционално женски“ занимања, додека техничките, ИКТ или управувачките позиции се перципираат како „машки“.

Во рамки на фокус групите беше истакнато дека очекувањата поврзани со улогата на жената како примарна грижељка за семејството го ограничуваат нејзиниот

професионален ангажман. Овие стереотипи не само што влијаат врз надворешните можности, туку и врз самодовербата и амбициите на самите девојки.

Родовите норми често резултираат со самоселекција – жените однапред се откажуваат од одредени можности поради претпоставена неподдршка или осуда од средината.

3. Недостиг од локални програми

Иако во минатото постоеле стратегии за родова еднаквост и женско претприемништво, во 2026 година се забележува недостаток на активни, континуирани и специјализирани локални програми насочени конкретно кон економско зајакнување на жените и девојките.

Постоечките мерки најчесто се општи и не се прилагодени на специфичните потреби на младите жени, жени од рурални средини или жени од социјално ранливи категории. Недостасуваат структурирани менторски програми, практиканства, локални фондови за поддршка на стартапи управувани од жени и програми за преквалификација во побарувани сектори.

Овој институционален јаз придонесува за ограничен пристап до можности и ја намалува конкурентноста на жените на пазарот на труд.

4. Непристапни институции

Институционалната дистанца и недоволната транспарентност се дополнителна бариера. Многу учеснички во истражувањето изразија чувство дека институциите се формално отворени, но практично тешко достапни.

Процедурите често се доживуваат како комплицирани, информациите како недоволно јасни, а комуникацијата како ограничена. За жени кои немаат претходно искуство со административни постапки или немаат поддршка, овој процес може да биде обесхрабрувачки.

Непристапноста не се однесува само на физичкиот пристап, туку и на перцепцијата дека гласот на жените ретко се зема предвид при креирање локални политики.

5. Недоволна информираност

Значителен дел од испитаничките не се целосно информирани за постојните можности – јавни повици, обуки, грантови или советодавни услуги. Недостигот на

ефективни комуникациски канали помеѓу институциите и целните групи доведува до ниско искористување на расположливите мерки.

Особено во руралните средини, информациите често не стигнуваат навремено или се пренесуваат неформално, што создава нееднаквост во пристапот. Недоволната информираност директно влијае врз самодовербата и подготвеноста за аплицирање на програми и можности.

6. Дискриминација

Иако не секогаш експлицитна, дискриминацијата – директна или индиректна – беше препознаена како реалност во одредени ситуации. Таа може да се манифестира преку различен третман при вработување, пониски плати, прашања поврзани со брачен статус или планирање семејство, како и ограничени можности за напредување.

Дополнително, жени од рурални средини или од социјално ранливи категории се соочуваат со повеќекратна дискриминација – по основ на пол, економски статус и место на живеење.

Иако правната рамка формално обезбедува заштита, практичната примена и механизмите за пријавување и санкционирање често се перципираат како недоволно ефикасни.

Заклучно согледување

Клучните бариери не делуваат изолирано, туку создаваат комплексна мрежа на ограничувања. Финансиската сиромаштија ја засилува зависноста, родовите стереотипи ја намалуваат самодовербата, недостигот од локални програми ја ограничува институционалната поддршка, а недоволната информираност и дискриминацијата дополнително ги намалуваат можностите за напредок.

Надминувањето на овие бариери бара координиран пристап – институционален, образовен и општествен – со јасни, мерливи и долгорочни интервенции насочени кон вистинските потреби на жените и девојките во локалната заедница.

8. ПРЕПОРАКИ И БУЏЕТСКИ МЕРКИ

Врз основа на утврдените клучни бариери и анализата на локалните политики, потребно е воспоставување на јасна врска помеѓу идентификуваните проблеми, конкретните препораки и соодветните буџетски механизми. Без финансиска поддршка и структурирано планирање, препораките остануваат декларативни. Затоа, ова поглавје предлага насочени мерки кои можат да бидат интегрирани во локалниот буџет и Интегрираниот локален развоен план 2024–2027, со можност за нивно продолжување во следниот стратешки циклус (2028+).

Во продолжение е систематизиран преглед на клучните наоди, препораките и предложените буџетски мерки, со цел јасно поврзување на проблемите со конкретни финансиски инструменти на локално ниво.

Наод	Препорака	Буџетска мерка
Ниско образование кај девојки	Воспоставување локална програма за стипендии за девојки од ранливи категории и за запишување во дефицитарни области (STEM, технички науки, дигитални вештини).	Отворање посебна буџетска линија „Стипендии за девојки и млади жени“; средства за школарина, курсеви, сертификати, превоз и образовни материјали.
Невработеност кај млади жени	Развивање практикантски и менторски програми во соработка со приватниот сектор; поддршка за женско претприемништво.	Буџет за субвенционирање практикантски позиции (6–12 месеци); средства за обуки за вработливост; микрогрантови за стартапи управувани од жени.
Ниска информираност за достапни можности	Спроведување континуирани информативни кампањи и воспоставување локален информативен пункт/советувалиште за жени.	Средства за комуникациски кампањи (социјални медиуми, локални медиуми, трибини, брошури); буџет за теренски активности во рурални средини.
Стереотипи во образованието и изборот на професија	Воведување едукативни програми за родова еднаквост и кариерно советување во училиштата; обука на наставен кадар.	Буџет за работилници и интерактивни програми во основни и средни училишта; средства за обука на наставници; поддршка на локални кампањи што промовираат позитивни примери.
Непристапни институции и недоволна транспарентност	Поедноставување на процедурите и воспоставување механизми за директна	Буџет за дигитализација на услуги; средства за јавни консултации и советодавни сесии; воведување родо-

	комуникација со жени и девојки.	сензитивни индикатори во буџетските програми.
Дискриминација и нееднаков третман на пазарот на труд	Зајакнување на локалните механизми за заштита и едукација за антидискриминација.	Буџет за обуки за институции и работодавачи; средства за правно советување и поддршка; кампањи за еднакви можности.

Хоризонтална мерка (применлива на сите области)

Стратешка цел	Препорака	Буџетска мерка
Институционализација на еднаквост помеѓу мажи и жени	Воведување систем на еднакво одговорно буџетирање на локално ниво.	Интеграција на родово-сензитивни индикатори во сите програми; редовни извештаи за распределба на средства по пол; обука на општинска администрација за родово буџетирање.

Овој табеларен приказ овозможува јасна поврзаност помеѓу идентификуваните предизвици и конкретните финансиски решенија, со цел препораките да бидат оперативни и применливи во локалното буџетско планирање за периодот 2026–2030 година.

9. ЗАКЛУЧОК И ПРЕПОРАКИ

Спроведеното истражување обезбеди сеопфатен увид во состојбата со пристапот до образование, пазарот на труд и институционалната поддршка за жените и девојките во Струмичкиот микро-регион. Комбинацијата на квантитативни и квалитативни методи овозможи да се согледаат не само статистичките трендови, туку и реалните животни искуства, предизвици и потреби на жените, особено на оние кои припаѓаат на ранливи категории.

Наодите од истражувањето јасно покажуваат дека бариерите со кои се соочуваат жените и девојките се повеќеслојни, структурни и меѓусебно поврзани. Финансиската

несигурност, родовите стереотипи, недоволната институционална поддршка и ограничениот пристап до информации создаваат комплексна мрежа на пречки што влијае врз нивните образовни и професионални можности. Иако формално постои законска рамка која гарантира еднакви права и можности, резултатите од истражувањето укажуваат дека во практиката овие принципи не се секогаш целосно реализирани.

Во областа на образованието, и покрај подобрената општа достапност на образовните институции, дел од девојките и понатаму се соочуваат со финансиски ограничувања, семејни притисоци и родови предрасуди кои влијаат врз нивните образовни избори. Квалитативните наоди покажуваат дека девојките често се обесхрабрани да се насочат кон одредени професии и области, особено во техничките и природните науки, кои традиционално се перципираат како „машки“. Овие стереотипи влијаат врз самодовербата и амбициите на девојките и го ограничуваат нивниот професионален потенцијал.

Во однос на пазарот на труд, иако учеството на жените во економските активности постепено се зголемува, пристапот до стабилни и квалитетни работни позиции останува ограничен. Невработеноста кај младите жени, недостатокот на практично работно искуство и зависноста од неформални канали за вработување претставуваат значајни бариери за нивната економска независност. Дополнително, истражувањето укажува дека институциите задолжени за поддршка на вработувањето и социјалната заштита често се перципираат како недоволно достапни, сложени и недоволно проактивни во комуникацијата со граѓаните.

Особено значаен наод се однесува на ниското ниво на информираност за постоечките програми, мерки и можности за поддршка. Голем дел од жените и девојките не располагаат со доволно информации за тоа каде и како можат да добијат поддршка, што резултира со недоволно користење на постоечките ресурси. Оваа состојба дополнително ја намалува довербата во институциите и ја ограничува активната вклученост на жените во процесите на образование, вработување и локален развој.

Истражувањето исто така покажа дека семејната и општествената средина имаат значајна улога во обликувањето на можностите на девојките. Таму каде што постои поддршка од семејството и позитивни модели на охрабрување, девојките полесно ги надминуваат бариерите и продолжуваат со образованието и професионалниот развој. Сепак, во средини каде што доминираат традиционални очекувања и родови улоги, ризикот од рано напуштање на образованието и ограничување на професионалните амбиции е значително поголем.

Интерсекцискиот пристап применет во ова истражување овозможи подобро разбирање на фактот дека не сите жени се соочуваат со исти предизвици. Жените од рурални средини, оние со пониско образование, економски зависните жени и жените од социјално ранливи категории се соочуваат со повеќекратни и меѓусебно поврзани

форми на исклученост. Ова укажува на потребата од политики кои ќе бидат прилагодени на различните потреби и контексти во кои живеат жените.

Врз основа на добиените наоди, може да се заклучи дека подобрувањето на положбата на жените и девојките бара системски, координирани и долгорочни интервенции на локално ниво. Овие интервенции треба да ги вклучат образовните институции, локалната самоуправа, пазарот на труд, граѓанските организации и приватниот сектор, со цел да се создаде поддржувачка средина која ќе овозможи целосно искористување на потенцијалот на жените.

Во таа насока, се издвојуваат неколку клучни препораки за идни политики и мерки:

- Да се развијат локални програми за поддршка на образованието на девојките, особено преку стипендии, менторски програми и кариерно советување.
- Да се зајакне соработката помеѓу образовните институции, приватниот сектор и локалната самоуправа со цел создавање повеќе можности за практична обука и прво работно искуство за млади жени.
- Да се подобри системот за информирање за постоечките програми и можности, преку поедноставени и достапни комуникациски канали, особено за жените од рурални средини.
- Да се воведат континуирани едукативни програми за надминување на родовите стереотипи во образованието и професионалниот избор.
- Да се зајакне транспарентноста и достапноста на институциите кои нудат поддршка за вработување и социјална заштита.
- Да се промовира родово одговорно буџетирање во локалните политики со цел обезбедување на одржлива финансиска поддршка за мерките за родова еднаквост.

На крај, истражувањето укажува дека инвестицијата во образованието, економската независност и активното учество на жените претставува клучен предуслов за одржлив локален развој. Заедниците кои создаваат еднакви можности за жените и девојките не само што придонесуваат кон подобрување на индивидуалниот квалитет на живот, туку и кон поголема социјална кохезија, економски раст и долгорочна стабилност на општеството.

10. ПРИЛОЗИ

Во овој дел се презентирани дополнителни материјали кои ја поддржуваат методолошката рамка и аналитичките наоди на истражувањето. Прилозите обезбедуваат транспарентност на истражувачкиот процес и овозможуваат подетален увид во инструментите и податоците користени при спроведувањето на анализата.

Вклучените документи го прикажуваат начинот на прибирање и обработка на податоците, како и конкретните алатки што биле употребени во теренската работа. Тие служат како дополнителна референца за читателите, истражувачите и институциите кои се заинтересирани за методологијата на истражувањето или за понатамошна примена на слични истражувачки пристапи.

Прилозите исто така придонесуваат кон подобро разбирање на контекстот во кој се добиени резултатите, овозможувајќи преглед на оригиналните прашања, водичи за дискусија и структурирани податоци кои ја поддржуваат анализата претставена во главните поглавја на извештајот.

Во рамки на овој дел се вклучени следните прилози:

- **Прилог 1:** Анкетен прашалник
- **Прилог 2:** Интервју водич
- **Прилог 3:** Фокус група сценарио

Овие материјали ја заокружуваат целокупната документација на истражувањето и обезбедуваат основа за понатамошна анализа, споредба и развој на политики насочени кон унапредување на положбата на жените и девојките во регионот.

ПРИЛОГ 1 - АНКЕТЕН ПРАШАЛНИК (минимум 200 испитаници)

А. Општи (социо-демографски) податоци

1. Возраст:

- 15–19
- 20–24
- 25–29

2. Пол:

- Женски
- Машки

- не сакам да одговорам

3. Највисоко завршено образование:

- Основно
- Средно
- Високо

4. Ваш моментален статус:

- Вработен/а
- Невработен/а
- Ученик/студент
- Неактивен/на

5. Дали припаѓате на некоја од следните групи? (може повеќе одговори)

- Млад/а
- Лице со попреченост
- Социјално загрошено лице
- Припадник на етничка заедница
- Друго

В. Образование

6. Дали имавте еднаков пристап до образование?

- Да
- Делумно
- Не

7. Со кои бариери сте се соочиле? (повеќе одговори)

- Финансиски
- Физичка непристапност
- Дискриминација

- Недостаток на поддршка
- Друго: _____

8. Дали институциите обезбедуваат доволна поддршка за ранливи групи во образованието? (1 – воопшто не, 5 – целосно)

С. Вработување

9. Дали моментално сте вработени?

- Да
- Не

10. Ако не, која е главната причина?

- Недостаток на можности
- Дискриминација
- Недоволна едукација
- Здравствени причини
- Друго

11. Дали сте користеле активни мерки за вработување?

- Да
- Не
- Не сум информиран/а

Д. Пристап до институции

12. Колку ви се пристапни локалните институции? (1 – воопшто не, 5 – целосно)

13. Со какви бариери најчесто се соочувате?

- Административни
- Физички
- Информативни

- Однос на службеници

Е. Информираност и учество

14. Дали сте информирани за локални програми и услуги?

- Да
- Делумно
- Не

15. Од каде најчесто се информирате?

- Општина
- Социјални мрежи
- НВО
- Пријатели

Ф. Ставови и перцепции

16. Сметате ли дека сите граѓани имаат еднаков третман во Општина Струмица? (1 – воопшто не, 5 – целосно)

17. Дали сте доживеале дискриминација?

- Да
- Не

18. Кои промени би придонеле за поголема инклузија? (отворено прашање)

ПРИЛОГ 2 - ИНТЕРВЈУ – ВОДИЧ (полуструктуриран)

1. Опишете го вашето искуство со образованието.
2. Со какви бариери најчесто се соочувате?
3. Како ги оценувате можностите за вработување?
4. Каков е вашиот однос со институциите?
5. Дали се чувствувате еднакво третирани?

6. Што треба да се промени на локално ниво?

ПРИЛОГ 3 - ФОКУС ГРУПА – СЦЕНАРИО

Вовед (10 минути)

- Претставување
- Правила за дискусија

Дискусија (60 минути)

1. Главни проблеми со кои се соочуваат ранливите групи
2. Образование и вработување – искуства
3. Институционална поддршка
4. Информираност и учество
5. Предлози за подобрување

Заклучок (10 минути)

- Сумирање
- Благодарност

11. КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА / РЕФЕРЕНЦИ

- Општина Струмица. (2017). **Стратегија за унапредување на родовата еднаквост во Општина Струмица 2017–2020**. Струмица.
- Општина Струмица. (2019). **Стратегија за женско претприемништво на Општина Струмица со Акциски план (2019–2024)**. Струмица.
- Општина Струмица. (2024). **Интегриран локален развоен план на Општина Струмица 2024–2027**. Струмица.
- Државен завод за статистика. (2024). **Жени и мажи во Северна Македонија**. Скопје.
- Државен завод за статистика. (2024). **Статистички годишник на Република Северна Македонија**. Скопје.
- Агенција за вработување на Република Северна Македонија. (2024). **Годишен извештај за состојбите на пазарот на труд**. Скопје.
- Министерство за труд и социјална политика. (2023). **Национална стратегија за родова еднаквост 2022–2027**. Скопје.
- UN Women. (2022). **Gender Equality in the Western Balkans: Challenges and Opportunities**. United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women.
- European Commission. (2023). **Gender Equality Strategy 2020–2025**. Brussels.
- OECD. (2022). **Gender Equality and Women's Economic Empowerment**. Paris.
- World Bank. (2023). **Women, Business and the Law Report**. Washington, DC.
- Центар за истражување и анализа НОВУС. (2026). **Теренско истражување за потребите на жените и девојките во Југоисточниот регион – Проект „Талентирани, Амбициозни, Активни – ТАА“**. Струмица.

Co-funded by
the European Union

